

lakoma képével lehet leírni, amelyen a vendégek (Jézus követői) nem búsulhatnak-bőjtölhetnek, míg velük van a vőlegény (Lk 19, 37). Lépten-nyomon csodák történnek itt, de nem maguknak a csodáknak kell örvendezni, hanem a megtéréseknek, s annak, hogy „nevetek fel van jegyezve a mennyben” (Lk 10, 20). Úgy kell örvendezni, ahogy a pásztor örül a megtalált báránynak, ahogy az asszony a megtalált drachmának, az apa a megtalált tékozló fiúnak... „Éppúgy örülnek majd Isten angyalai egy megtérő bűnösnek” (Lk 15, 10).

Az üldözöttek „szentlelkes” örömről költői képekben jövendöl Izaiás próféta, ahogy azt különösen az Emmánuel-könyvben (6–12. fej.), a Vigasztalások könyvében (40–45. fej.), majd a „fájdalmak férfiaról” (53), és végül Jeruzsálem dicsőségének helyreállításáról (60–62. fej.) leírja.

Az Újszövetség legutolsó és egyetlen prófétái könyve, az Apokalipszis, elbűvölő képekben állítja elének a nagy „krizisz” (ítélet) után az Isten Országa ellenségeinek végső bukását és a próbatételt hűségesen megálló elveszítethetetlen örök boldogságát, örömet. Az igazaknak az Antikrisztus uralmát megszemélyesítő Babilon bukása is örömforrás: „Örvendj miatta, te menny, s ti is szentek, apostolok és próféták! Isten megtorolta rajtuk igazságokat” (Jel 18, 20). De még nagyobb öröm a Bárány menyegzős lakomáján való részvétel: „Örvendjünk, újjongjunk és dicsóítsuk őt! Elérkezett a Bárány menyegzőjének napja...” (Jel 19, 7).

Mindezt azonban csak azok fogják fel, akik „kicsinyek” tudnak lenni. „Jézus abban az órában felujjongott a Szentlélekben és így szólt: Áldalak téged, Atyám, mennynek és földnek Ura, mert elrejtetted ezeket a bölcsék és okosak elől, és a kisdedeknek jelentetted ki. Igen, Atyám, így tetszett neked” (Lk 10, 21–22). – Úgy látszik, a felnőttek húsvétjának és pünkösdjének evangéliumát (örömhíret!) sem tudnánk szívünkbe fogadni a gyermekek karácsonyi lelkülete nélkül...

TÖRÖK ENDRE

A szeretet öröme egyetemes

A vérző, szabdalt világban, a tények ellenére is, él a „helyrehozás” reménye. Úgy látszik, legalábbis egyelőre, hogy nincs engedélyezve az összeomlás, valószínűleg azért, mert még nem veszett ki teljesen az emberi lényből a szeretet, habár ez a *szellemi jegy* soha annyira nem volt kitéve a kétségbevonásnak, mint manapság. Minden és mindenki a maga jogát hangoztatja, faj, vallás, nemzet, osztály, egyén, nem is kellő alap nélkül, mivel üldözés és üldözöttség ennek vagy amannak a jogfosztásából fakad. Csakhogy a követelés legtöbbször egy másik, esetleg hasonlóképpen jogos követelés elutasításával együtt hangzik, holott semmilyen rész szerint való igazság nem érvényesülhet, ha nem érvényesül a közös emberi érdek, vagy legalább is nem ennek az érdeknek a nevében kísérletezik az ember, hogy a földön, ezen a számára kijelölt materiális talajon, mint Goethe írja, Isten terve szerint csemetekertet létesítsen. Az egységesnek tervezett, de ebben az egységben megtört világ hullása ellen, kétségkívül lehet, sőt kell is az intézményesség erejével fellépni, az intézményes jóakarát növelheti a szeretetet az emberek között, de mit sem ér az intézményesség, ha a személy, aki e szeretet

letéteményese, nem arra törekszik, hogy elsősorban maga váljon a *szeretet intézményévé*.

A földi életet a szeretet titkos működése tartja fenn, különben már régen fel-falta volna az erőszak, amely folyvást résen áll, hogy a szeretet örömét felváltsa a bűn örömével. A fegyverek kora kiváltképp azon dolgozik, hogy az emberek szeretetben való egyesítése mint legfőbb öröm, merő képzelgésnek hasson, vagyis kiessék a világból a törvény, amely bele van írva, mégpedig ingyenes ajándékként, hogy az ember felhasználja, rendelkezék vele. Útmutatásul kapta, miñek a nevében éljen és cselekedjék. Ehelyett, e törvény kijátszásával és fel-forgatásával, tekintve hogy a magas technikai szervezettség fejleményeként az emberi nem közös sorsa mindenki számára tény, az egyesítés elve az erőszak elvével társul. Eszerint az ember maga szabhat magának törvényt, s ha már halandósága ellen semmit sem tud tenni, önakaratából megszerezheti a hatalmat az élete felett. Az erőszak elve a szabadság örömét gondolja megszerezni a szeretet öröme ellenében, nem értve, hogy erőszak és szabadság kizárja egymást és csak a szeretet öröme tesz szabaddá, mivel nem szétválaszt, hanem egyesít. Az öröm ugyanis a léleknek a lélekkel való találkozásában szabad, míg az erőszakos egység által az emberben megtámadja magát az emberiség.

A bűnös egyesítés működéséhez egy bűnös tulajdonosság érzete csatlakozik, az a feltevés, hogy a föld az emberé és jogában áll akként bánni vele, ahogy éppen megkívánja vélt hasznából kifolyólag. Pedig a föld csak bérbe van adva az univerzumból kiválasztott területként próbatételnek arra, hogy mire képes az ember, tud-e rajta magának hazát teremteni a szolgálat örömével, vagy mint prédát a hatalmasság öröme alá vonja. E választásban, majdhogynem kívül kerülve a szeretet törvényén, az ember „mint egész valójában büntől fenyegetett lény” (Rahner), önléte tragikus mélységeibe néz. A veszélyes történelem ugyanis ellene mond elképzeléseinek. Nem így, nem ezt akarta és akarja, miközben maga hozta fejére a bajt. A *tulajdonosság öröme* mint a bűnös szabadság öröme saját ellentétébe fordul. A technikai civilizáltság teremtőjéből, téves vezérlés folytán, a civilizáltság áldozataként teremtett rabszolga válik, aki nem tudja, mikor mi fog történni vele. Magabiztosságát az öncélúságban aláassa elítéltségének érzése, amely a személyben képződve, csak fokozza az erőszak bűnét, most már nem a bűnös egyesítés, hanem az élet szétvetése, a halandósággal szembeni megtorlás, a történelemmel szemben a bosszú jórészt homályos tudatával.

Mivel a tudományosan megszervezhető boldogság kudarcoktól beárnyékolt cél, a civilizált bűn a tulajdonosság részleges örömeivel próbálja kivédeni az elbukást, mindenekelőtt a *bíráskodás örömével* mind a történelemben, mind a személy életében. Ebben is, abban is a bűn feljogosítja magát az ítélkezésre, mintha az igazság birtokában lenne. Az egyikben legtöbbször a fanatizmus ítélkezik, az „új” filozófia szótárát használva, a történelem rangjára emelt bűn, a sokaságból kiváltott lelki részegség közvetítésével. E törvényesített vakbuzgóságtól az ellenzéki fanatizmus csak annyiban különbözik, hogy nincs kezében a politikai akarat, s nincsen mögötte tömeges támaszték, de éppúgy az erőszak bűnével él, mint az „alkotmányos” rögeszme. Mindenesetre a kevesek fanatizmusa legfőképp azáltal ugyanaz a fanatizmus, mint a megszervezett sokaságé, hogy a személy kiiktatja életéből saját felelősségét, feladja önmagában a személyt. A képzelt igazság nevében elkövetett közös bűn a felmentés erejével hat számára, sőt nemcsak felmentésként, hanem mint jogos elkövetés egy történelmi igazságszolgáltatás káprázatában. Az államilag elismert nemzeti, vallási vagy

politikai fanatizmus éppúgy, mint a megszállottság titkos közösségei valósággal sakkban tartják a világot, amelyben a személy szabadon vállalt, jótékony örömét a gonosz öröm személytelensége folyvást provokálja. Ebben az örömben jobbra nincs jelen a szeretet, vagy ha jelen van is, legfeljebb a szeretet áruhasaként, azaz a céllal, hogy a kiválasztottak szeretetével kizárjon mindenki mást a szeretetből.

Az igazság kisajátításának öröme a történelemben felfüggeszti a személy önmagához való jogát. Viszont e bűnös történelem bűnös elutasításaként magából az egyénből ugyanez, a felhatalmazás érzése a bíraskodásra, kiváltja a szabadsággal való visszaélés örömét, a kísértést a másik ember bekebelezésére, amely az ördög köre. A bekebelezés ugyanis a mindennapi életben bíraskodással jár együtt, kifejezve valamiféle hatalmat a megítélt felett, mintha az kevesebb lenne a megítélőnél. Csakhogy a függések csapdájában nincs csupán megítélő és megítélt. A megítélő is megítéltté válik valaki mástól, aki szintén a tulajdonosság önhittségével ítélkezik, mivelhogy minden bíraskodás mögött az a rejtett, bűnös cél rejtőzik, hogy tulajdonába vonja a másik embert. Márpedig esendősége folytán az ember nem lehet az ember bírója, főként nem végső bíró, még ha a bíraskodás által, saját belátása, kedve szerint eljárva, a létét mintegy igazolni látja a személy, mivelhogy „az önző akarat sohasem nyer kielégülést, hiába lenne képes mindenre, amit akar” (Pascal). A bíraskodás örömeiben végül is az erőszak paradox öröme tobzódik, akármiként jelentkezik is ez az öröm, a történelemnek alávetve vagy a személy illetéktelen kiemelésével. Természetéből következőleg ugyanis „soha nem nyer kielégülést”, már csak azért sem, mert az embernek nincs saját magától való végleges igazsága. Mivel jobbra azt gondolja mégis, hogy van, céljai kikezdi, sőt tagadják egymást, éppen az erőszak által megosztva az erőszakot, amely a mindenséget szeretné.

Úgy látszik, mintha nem lenne védelem a gonosz öröm falánksága ellen. Csak hogy e csillapíthatatlan éhség nemcsak az erőszakot, hanem az erőszak hiába-valóságának tudatát is fokozza a világban. Mennél átütőbb e tudat, annál inkább törekszik az ember a jótékony öröm, a szeretet egyetemes öröme felé a lelki „helyrehozás” kívánságával. E helyrehozás az örömben majdhogynem kényszerűségnek hat, a *mentség tényezőjének* azzal a sugallattal, hogy nincs más mentesség, még ha ez az öröm, az erőszakba ütközve, a szeretet mély, drámai szenvedését is tartalmazza, sokszor felzaklató tehetetlensége láttán. De a szeretet éppen a szenvedés befogadása által igaz öröm. Az emberiség szenvedése, amely a személy szenvedésében valóságos, vagyis az emberiség általa szenved, hogy az ember szenved, nem volna másként megérthető. A szeretet egyetemessége a szenvedésnek mint közös emberi állapotnak tevékenységre hívó belátása révén egyetemes, öröme az ember bűnéért érzett fájdalom szabadon vállalt keresztjétől *szellemi öröm*. Eszerint „valamennyi ember egy és ugyanaz az ember, sértő és sértett lényegében egy és ugyanaz, aki megbántja az emberséget, megbánt minket is és az egész emberiséget” (Tolsztoj). Ha viszont „sértő és sértett lényegében egy és ugyanaz”, a sértőnek a sértetten nincs és nem is lehet végső hatalma, a sértett pedig nem ítélkezhet a sértőn sértése bírájaként. A megsértett egységben csak a szeretet törvénye egyedül a törvényes, amennyiben sérthetetlen, nem érdem szerint, mérlegelve és visszavárólag cselekszik, hanem az emberiség drámai léte és egységes sorsa jegyében, tudva, hogy a sértő talán jobban rá van szorulva a szeretetre, mint a megsértett. A szeretet öröme azáltal öröm, hogy megkülönböztetés nélkül adja magát, és ebben az értelemben semmire sincs tekintettel.